

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 9 ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ ԵՐԵՎԱՆԻ 23 Յունուարի

1890

ԵՐԵՎԱՆԻ 23 Յունուարի ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ № 9

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամսուր՝ 6 ռուբլի, երեք ամսուր՝ 3 ռ. 50 կ. ամսուր՝ 1 ռ. 50 կ. Հատուկ 5 կոպեկի
Բաժանորդ գրեւում են թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редакция «Нор-Даръ»
կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատանը բաց է ամէն օր (բացի ասիական օրերէն) ժամը 9-ից մինչեւ 2-ը: Ցայտարարութիւնները ընդունուած են ամէն լեզուներով: Ցայտարարութիւնները բաժին 3 կ., բեկումները համար կը կենսապատկեր

ՔՐԵՂԱՆԵՐԻՆ-ԳՐԵԿԵՆԵՐԻՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԹԵՐԹԸ

ԹԻՖԼԻՍԻՆ

Ներկայ 1890 թուականին

(Յօթներորդ տարի)

Հրատարակում է նոյն դիմացի և ծրարով

Խմբագրութեանը ստանում է և սեպական հեռագրերին

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուր՝ 6 ռուբլի, հատուկ՝ 5 կոպ. Եւրոպայի, Թիւրքիայի, Ամերիկայի և այլ հեռավոր երկրներէն բաժանորդները վճարում են տարեկան 30 ֆրանկ: Բաժանորդ են գրեւում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից մինչեւ: Թիֆլիսում բաժանորդ են գրեւում միայն «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը: Խմբագրատանը գտնուում է Բարոնսկայա փողոցում, պոստ-հեռագրատան գէմ, տուն № 12.

Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրութեան՝ ТИФЛИСЪ, ВЪ Редакцію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Nor-Dar».

Խմբագրութեանը հրատարակելի՝ ՍՊԱՆԻԱՐ ՍՊԱՆԻԱՐԵԱՆ

ՁԵՆՆՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

ՏԱՐԻՆԻՆ ԵՆ

Հանազան տեսակ աւելորդ ամանեղեններ և կահ կարասիք բու- ֆետներ, հիւրանոցների և պանդոկների համար, բիւրոյների, մար- մարէ սեղաններ և առհասարակ սենեակների համար ամբողջ կա- հաւորութիւն, նոյնպէս և որոնում են ընկեր 3000 ռուբլով ձեռնարկ գործի համար:

Մանրամասնութիւններն իմանալ Միքայէլեան փողոց, տուն № 141

2-2

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրի իրենի
Քրոնիկոն.— Լուրեր և կարգի թա- րաքանակները: Մարմնամարզութեան նշանակութիւնը:
Քղթականութիւններ.— Նոր-Նա- լիքի մասն:
Քաղաքական.— Քաղաքական լու- թաւն լուրերի
Տեղեկատու:
Ցայտարարութիւններ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԵՆ ՈՐ-ԴԱՐ-Ի

ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՆ

ԱՍԻԱՐԵԱՆ, 19 յունուարի.— Կով- կասի լրագրերն ընդունում են ընդհանուր կարգի կառավարիչ գեներալ Կոմա- րովի պաշտօնից հրաժարուելու մա- սին լուրն անհիմն է:

ՈՒՋԱՆ-ԱՐԻ.— Նաւային «Դրու- ժինա» ընկերութիւնը բանակցում է Անդրկասպեան երկաթուղւ վար- չութեան հետ ուղիղ հաղորդակ- ցութեան մասին, ճանապարհա- ծախսը էժանացնելու պայմանով:

ՕՐԵՍՏԱՆ.— Այսօր կատարուեց գե- ներալ-ադիւտանտ Բաղեցկու թա- ղումը: Պատարագ մատուց և հոգե- հանդիսարար կատարեց գեներալ-տի- նիկանօրը բոլոր բարձրաստիճան հաղորդակցութեան հետ միասին:

Հանդիսարար լուրագրողութեան մասնակցում էին Պետերբուրգից եկած գեներալ ի. Շախմատով և շատ պատգամաւորութիւններ: Ա- մեն տեսակի գէշ կրող պատուով գործարքին կառավարում է գեներալ Բոսայը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յունուարի.— Վար- շաւի զինուորական շրջանի շտաբի կառավարիչ նշանակուած է գե- ներալ Պուզրեկին:

«ՀՈՅ»-ն հաղորդում է, որ Վորոնեժի նահագի Կորոստոյակ գաւառի տնտեսական և վարչա- կան անկարգ գործութեան պատճա- րով, կառավարչական շրջանի- լում քննուած է այդ գաւառի վար- չութիւնն ոչնչացնելու առաջար- կը:

Ինչպէս լուրում է, Լիբաւայի նա- լահանգիստը քաղաքից չորս վերստ հիւսիս է շինուելու. աշխատու- թիւնները կսկսուեն գարնան սկզբ- ընդէն. նշանակուած է 13 միլիոն ռուբլի հինգ տարով: շինողը ին- ժեներ գնդապետ Մօկոնովսկին է:

ՊԱՐԻՋ.— Հռոմից ստացուած մասնաւոր տեղեկութիւններից ե- ռևում է, որ իտալացիների Ադուա- յին տիրապետելը սկիզբն է պ. Կրիսպինի և մարքի Սալուբիլիի մտածած նախագծի, որով իտա- լացիները տիրանալու են Հաբէշ- տանին. իսկ անգլիացիները կը

փորձեն կրկին տիրելու Խա- տումին: Եգիպտոսի անգլիական զօրքերի հրամանատարին, իւր բո- լոր ուղևորութիւնների միջոցին, ուղեկցում է Իտալիայի զինուո- րական գործակալ Սան-Միսիստի- լան:

ԱՅԵՆԻՔ.— Կրեմլէ կղզում ե- րկի գրութիւնը յուզիչ բնաւորու- թիւն է ստանում. քրիստոնեա- ները երկու թիւրք սպանեցին և խռովութիւնից (պատժից) վախե- նալով լեռներն ապաստանեցան: Միտարի շրջանի գեղերն ու- ղարկուած թիւրք զինուորները վրէժխնդրութիւնից խտուութիւն- ներ գործ գրին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.— Այսօր Մ. Ս. Բէ- լեյնի 50-ամեայ յօբելեանի օրը յօ- բելեարի բնակարանը եկան բոլոր միւստիները, պետական խորհրդի անդամները բոլոր միասին, Պե- տերբուրգի և Բրեժնեկի բոսային կոմիտեաների և Ալեքսանդրովսկի լիցէի պատգամաւորները: Միտարի Նիկոլայի, Վալդիմիր և Ալեք- սէյ Ալեքսանդրովից Մեծ Իշխան- ների գալուց լետով, պետական քաղաքապետ Կուլոմզինը կարգաց- րաձարագոյն հրովարտակը Բէլեյն- նին գրաքի տիտղոսի արժանաց- նելու մասին:

Այսօր, քաղաքային խորհրդի գահին ձեռն քաղաքապետի օգնա- կան Ի. Ն. Տուրչանինովի՝ նախա- գահութեամբ բացուեց փոխադարձ ապահովութեան ընկերութիւննե- րի ներկայացուցիչների համագու- մարը. նախագահի ճառից լետով որոշուեց ընտրել եօթ անդամից բաղկացած միջանկնիստով խիստ մեծ հրդեհներից առաջացած վը- նանները փոխադարձ ապահովու- թեան ընկերութիւնների միջև բաժանելու և ընդհանուր դրամա- գրութի կազմելու խնդիրները նա- խապէս մշակելու համար:

ԱՍԻԱՐԵԱՆ.— Մեծհէգի վրայով Թէհրանից լուր է ստացուած, որ ժողովուրդը բացի շահի պա- լատի առաջ ցոյցեր անելուց ցոյց արեց նաև անգլիացիների դէմ ան- գլիական դեսպանութեան տան ա- ռաջ ևս: Դեսպան սեր Դրոմմօնը Վոլթի աճապարանօք և բոլորո- վին աննկատելի կերպով, յունուա- րի 12-ին հեռացաւ Թէհրանից:

ՎԵՆԵՍԱ.— Սօֆիայից ստացուած տեղեկութիւններից նայելով, ան- ցեալ գիշեր մի քանի սպայ են ձերբակալուել, ի թիւս որոնց և մայոր Պանիցան: Ձերբակալութեան պատճառը գաղտնի է պահուած:

ԲԵՐԼԻՆ (Սեպտեմբերի թղթակ- ցից).— Իշխան Բիսմարկի առե- տուրի միւստիտութիւնից հրաժա- րական տալն ընդհանուր զարմանք պատճառեց: Իշխանի այս որո-

շումը բացատրում են մասամբ բանուորների ապահովելու հա- մար գործադրուելիք օրենսդրա- կան միջոցների խնդրում առա- եւել իրապէս մասնակցելու համար Պրուսիայի ռաւնած նոր դիրքով: Միւս կողմից ենթադրում են, որ հանքային գործարանները առե- տրի միւստիտ Բերլինի ձեռքն անցնելով, կսկսուի վարչութիւն- ների առաւել գործօն միջամտու- թիւնը բանուորների շարժման մէջ:

«Vossische Zeitung»-ը ենթա- դրում է, որ բարձր վարչութեան պաշտօնեաների մէջ էլի նորանոր փոփոխութիւններ են լինելու:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 յունուարի.— Պետական խորհրդի անդամ Սոլո- մոնին բարձրագոյն հրովարտակով Ալեքսանդր Նևսկու կարգի շո- ղակնայ պատուանշաններն են շնորհուած:

Վալդիմիրի, Կալուգայի, Կոստ- րոմայի, Մոսկովայի, Բիաղանի և Չերնիգովի նահանգներում հաշ- տարար դատարանների կանոնա- դրութեան գործադրութեան ժա- մանակամիջոց նշանակուած է այս տարուայ փետրուարի 1-ը:

Երեկ կատարուեց սենատոր Յեյի 50 ամեայ ծառայութեան յոբե- լեանը: Յօբելեարին շնորհուած է Ալեքսանդր Նևսկու շոջակնա- զարդ շքանշանը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՈՒՆ

19 Յունուարի 1890 թ.

1-ին շրջանի 91,35 ռ., 60,90 ռ., 91,80 ռ.
2-րդ 44,65 ռ., 44 1/2 ռ., 44,60 ռ.
3-րդ 36 1/2 ռ., 36,15 ռ., 36,20 ռ.
Պարտիկներու 7 ռ. 31 կ. սակ.
Մաքս. կուպօն 146 1/2 ռ. — կ. սակ.
Արժագ. 1 ռ. 08 կ. սակ.
Բրոսային դէն 6 կ. 7 1/2 %
Պետականի 5 1/2 % տոկոս.

1-ին շրջանի 99 1/2 ռ. — կ. գն.
2-րդ 99 1/2 ռ. — կ. գն.
3-րդ 99 ռ. 87 կ. սակ.
4-րդ 99 1/2 ռ. — կ. գն.
5-րդ 97 1/2 ռ. — կ. սակ.
6-րդ 99 1/2 ռ. — կ. գն.
4 1/2 % տոկոս 85 1/2 ռ. — կ. սակ.
100 կ. 1000 ռ. արեւելեան փոխառ. (Դեան 5 1/2 % տոկոս)

1-ին շրջանի 100 1/2 ռ. — կ. սակ.
2-րդ 100 ռ. 62 կ. սակ.
3-րդ 100 ռ. 87 կ. սակ.
Առաջին 5 1/2 % տոկոսի վա- խառութեան 248 ռ. — կ. գն.
2-րդ 229 1/2 ռ. — կ. սակ.
Ներդր. վախ. Ագն. հող. 219 1/2 ռ. — կ. սակ.
Բանկի 103 ռ. — կ. սակ.
Ոսկի Բանկ 1883 և 1884 թ. 164 ռ. — կ. սակ.
Բ. 149 1/2 ռ. — կ. սակ.

Թիֆ. քաղ. վարկի ընկեր. ռ. — կ. գն.
Օրվա. ռ. — կ. գն.
Բոսային տրամադր. թիւերը հաստատու են:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Ինչպէս մեզ հաղորդում են, հայոց թատերասերների ներկայացումը, որի մասին անցեալ անգամ գրել ենք, տեղի

պիտի ունենայ յունուարի 29-ին, քա- ղաքային տրամադրանք թատրոնում:

Տոմոսի ցիրիւ բաւական չէր, այժմս Թիֆլիսի վաղաջ ծանօթ Լեւոնը իւր ֆոկլորներն է ցոյց տալիս վրաց աղ- նականների լեռնային թատրոնում:

Շատերը դիմում են խմբագրութեանս հարցնելով, արդե՞ք իրենց գրութիւն- ները կապենք «Նոր-Դար»-ում թէ ոչ: Խմբագրութեան եթէ չառ էլ ցանկա- նար, բայց և այնպէս անկարող է ամեն միւսին առանձին պատասխանել: Բայց իւրաքանչիւր պէ, եթէ ուզում է մի որ և է յօդուած կամ գրութեան ուղարկել, պէտք է ուղարկել, արդէն զի խմբագր- ութեանս նոր կարող լինի յայտնել, թէ գրութեան տպագրութեան արժանիք ունի թէ ոչ: Իսկ ամայն էլ յօդուածը ուղարկուած են շարունակելու: Այդ դէպ- քում եւ խմբագրութեան անկարող է յօդուածները, արդէն էլ մեծ արժանիք ունենային գրանց, տպագրել մինչև որ վերջը չտանայ:

Շարունակ «Տնտեսագիտ.» համար գաւա- ռական բարբառներով թղթակցութիւն- ներ ստանում ենք Մեր ցանկութեան հակառակ անկարող ենք «Տնտեսագի- տ.» համար գաւառական բարբառով հրատարակել: Ուստի թող նշեալ թիւն չկրկնուի այ- տահետեւ հաւատարմութեան բարբառներով գրութիւններ ուղարկելու:

Թիֆլիսի հրէական մէջ, տեղական Թիֆլիսի տեղիքի միջոց է յղացել ար- հեստագիտական ուսումնարան հաստա- տելու տեղին հրէական համար:

Կերակի, յունուարի 21-ին բացուեց Թիֆլիսի քաղաքապետական ցուցահա- ղէսը Թիֆլիսի զինուորական մուգնու- մի այլ թիւում: Բացումը կատարուեց երկրիս կառավարչապետի ներկայու- թեամբ: Նորին Պաշտօնապալատի նա- ռդնեցում էին իշ. Սեպտեմբերի Միտար- կին, Թիֆլիսի նահանգապետ իշ. Երվա- շիճէն, Կովկասի առաջնորդական շրջ- ղանի հաղաբարձու Սանտիկին և այլ բարձրաստիճան անձեր: Իշ. կառավար- չապետը դիմելով նկարները, խրախոյս տուաւ նկարիչներին՝ ցանկալով աջակց- թիւն:

Յունուարի 18-ին կայացաւ Թիֆլիսի արտիստիկական ընկերութեան ընդհա- նուր ժողովը: Տարեկան հաշուից երեւե- ցաւ, որ ընկերութիւնը 9,573 ռ. մուտք է ունեցել, իսկ 12,265 ռ. ելք:

ՉԻՍԻ գիւղից.— Այստեղ անտանելի ձիւն և ցուրտ է. կենսական պիտոյը- ները խիստ թանկ են. չըջակայ վրաց գիւղերում ինֆլուէնցիա կոչուած հա- մաճարակ հիւանդութիւնը տանուելի կո- տորած է անուամբ օրը 15—20 հոգի այդ հիւանդութեան զոհ են գնում:

ՄԵՐՎԻՑ (Անդրկասպեան երկիր).— Նոր տարին մեզ համար անցաւ շատ անաւթ, թէև Մերվիճուսի այնքան հայ վաճառականներ և մասամբ էլ գերդաս- տանաւոր, որ կարելի է հայի քաղաք կոչել: Սակայն այդ բազմաթիւ հայերն ամբողջ տարուայ նշանաւոր տոներին

մնում են առանց որ և է հոգեւոր միտք թարութեան ծարիր երկու անգամ՝ Զը-
րօքնէքին և Զատիկին Մերվում լիա-
նութենքը փակում են, այդ օրը փոխա-
նակ եկեղեցի յաճախելու, միանգամայն
անձնատուր են լինում գինեմոլութեան,
որ վերջանում է պախարակելի արարք-
ներով Մերվում այդ զլիւսուր տօներին
քահանայ և պատարադ չլինելու պատ-
ճառը նոյն իսկ այդ գինեմոլ երկուս-
սարդներին սառնասրտութիւնն է ղէպի
եկեղեցին ու ժամասացութիւնը, զորանք
իրենց սիրտը ողորդ ոյժը կենդրոնացրել
են՝ գինեմոլ և օղիի բաժանկերի մէջ, ու-
մանք էլ ժամանայի գերի են, էլ ինչու են
զանգաւորում քահանայից, թէ պատա-
րադ չէ մատուցանում, քանի՞ որ երբեմն
եղած ժամանակն էլ յաճախող չէ լի-
նում:

ՇԱՄԱՌՈՒԹ.—Յուսարի հինգին, ճը-
րապալայի երկեղեցին, ուղիւս երկուս
զարդանքի եզրատան-ընթերցարանի
պալ, անդամները «Թորանքը մեծ» ա-
նուի տները ման եկան և օրորողաց
զարդի ու ուսումնարանի օգտին հաւա-
քեցին, զուրս գալով ծախար, 46 ր. 80
կոպէկ, Երբ 25 ր. 50 կ. հասաւ աղջ-
կերանց ուսումնարանին, իսկ 21 ր. 30
կոպէկ զբաղարանին:

Յուսարի 18-ին Պետերբուրգ ուղե-
ւորեցաւ Կովկասի պետական կալուած-
ների կառավարի պ. Տիխոնով, իւր հետ
տանելով ի միջի այլ և այլ զեկուցում-
ների և նախագիծների, նաև Տիխոնով-
յում շինուելիք գինեգործական և այգե-
պանութեան ուսումնարանի նախագիծը,
նոյնպէս և կաթնագործութեան և ա-
նասնապահութեան ուսումնարանների
նախագիծները:

Արդէն հազարիկ ենք, որ բոլոր Գու-
շարանները բաղադրային խորհրդին խնդ-
րամատոյց է եղել իրեն թող տալու, որ
ձիւրաց երկաթուղու գծեր չլինէ Կու-
կասի և Հաւաքարի միջև՝ Նիկոլայեկի
փողոցից, զինանցի կողքով, Հաւաքա-
րի հրապարակով և Կարելիայի խնու-
ղով մինչև քաղաքային խնուրու ծայրը,
այնպէս են նոյն գիծն անցնելու է մին-
չև Նաւթուղ, իսկ Նիկոլայեկի փողո-
ցից մինչև երկաթուղու կայարանը, նոյն
գծի մի ճիւղը Տիխոնովի փողոցով անց-
նելու է Սաղաւադի բազարը՝ Մուխ-
րանկու կամրջի շինուելուց յետոյ, Զիւ-
քաշի երկրորդ գիծը մտադիր է անց-
կացնելու Ներանկան: Հրապարակում ըը-
մուղի ծորակից մինչև ծածկած քաղաք-
խանան՝ Վելիամինեան, Բերութեան, Ե-
րուսաղէմեան փողոցներով, իսկ վերջը
պիտի հասնէ մինչև Թուրքի մէջանը,
Երրորդ գիծը կանցնէ նախ Ներանկան հը-
րապարակից Սաղաւադի և Լաւրաւաթ-
նայա փողոցներից մինչև Զաւաւաճէի
փողոցը, իսկ չորրորդ գիծը կանցնէ նախ
Սաղաւադի, Հին-ինստիտուտեան, Ռաւ-
չանկի, Վոդնեւեկի փողոցներով մին-
չև Վոջորի քուչի բերանը, որից դուրս
գալով մինչև Վոջորի փողոցը, Սաղաւա-
յա փողոցով կիջնի Վելիամինեան փո-
ղոցը, Պ. Քուշարանները ի նկատի ունե-
նալով մի քանի փողոցներին՝ նեղուածք
լինելը, խոտանում է առանձին՝ յար-
մարաւոր կազմներ չլինել տալ, բայց
այդ խոտանում է նորոգել, մարել,
ջրել, ծաւեր տնկել այն փողոցներում,
որով կանցնի ձիւրացի գիծը, միայն թէ
քաղաքի ջրմուղից իրեն ձիւրաց Զուր-
արուի Ուղեւորների կրած վնասների
համար պատրաստ և վարձատրութիւն
առաւ՝ միջնորդ գաւառներին միջոցով
Իսկ գնելը, «Тѣхъ, Лѣсъ»-ի ստեղծով, սո-
վորականից ցած կը լինին:

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՈՎԻՅ.—Ներքայրթի,
յուսարի 16-ին տեղիւս թատերաւէր
երկուսարդները մի ներկայացում տու-
ին բարեգործական նպատակով: Իս-

զացին «Արեան բիծ», թարգմանութիւն,
և Տէր Բրիգորեանի «Վաշիկի իմ վեշեր»:
Ներկայացումը լաւ անցաւ:

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՌԵՐԹԵՐՈՒՄ ԿԱՐԴՈՒՄ ԵՆՔ.
—Շուտով պետական խորհրդին օրէնս-
դրական կարգով կառավարելու մի
նոր օրէնագիծ՝ կենսական միջոցները
կեղծելու և նրանց վաճառելու համար
տուգանքի ենթարկելու մասին:

—Ներքին գործերի մինիստրութեան
բժշկական վարչութիւնը խնդիր է յա-
րուցել զեղադործներին կոսմետիկական
նիւթերի վաճառումն արգելելու մասին:
—Հեռագրական արքանի կայարան-
ներում անցնել զեկուցումներ ամսին ստա-
ցուած է 761,270 ր., մինչև Նախընթաց
տարին նոյն ամսում 773,538 ր.: Իսկ
ամբողջ անցնել տարուայ ընթացքում
ստացուած է 9. 255,907 ր., մինչև Նա-
խընթաց տարին 9.320,002 ր.,
էր ստացուած:

—Լուսաւորութեան մինիստրը թող է
տուել Օդեսայի քաղաքային վեց դասա-
րանական ուսումնարանին կից բաց ա-
նել նաև պոստ-հեռագրական դասարան:

—Առտերբուրգի կին-բժիշկներին եր-
կուր Պարիզից հրաւեր են ստացել տե-
ղի բարեգործական հաստութիւններից
երկուսի մէջ պաշտօն ստանձնելու: Հա-
մաձայնութիւնը կայացել է:

—Անցնել տարուայ ընթացքում Իու-
սիայում 5,385 անձնապահութեան, հայ-
րաստանութեան և մանկապահութեան
դէպք է կղեր, բացի այդ՝ 200 երեխայ
է մեռել անհետ մնալուց:

—Պետական կալուածների մինիս-
տրութեան հաստատուած թեմատուցում
է ուսու գինեգործների խիստագիծը վար-
կի ընկելու են նախագիծը:

—Ներքին գործերի մինիստրութեան
մէջ սկսել են քաղաքային ինքնավարու-
թեան կանոնադրութեան վերաբնդու-
թիւնը՝ նրանց ղեկավարի հաստատու-
թիւնների հաստատութեան հետ համա-
ձայնեցնելու նպատակով:

—Մ. Ս. Սալոբովի գրաւորներին լի-
ակատար հաւաքածուն, որ 6500 օրի-
նակ է տպուած, համարեա թէ ծախուած
վերջացած է:

—Անգլանդի հովանաւորութեան
ընկերութիւնը ներքին գործերի մինիս-
տրութեանը խնդրամատոյց է եղել զեկ-
տեմներին Պետերբուրգում կենդանի-
նելու հովանաւորութեան ընկերութիւնների
ներկայացուցիչներին միջազգային կոնգրէս
կազմելու թոյլտուութիւն ստանալու հա-
մար:

ԼԵՋԻԹԱՐԱՔԱՄԱՆԵՐԸ

Դադատանի Ղայթաղ գաւառում կա
լեզգիները գաւառութեան պատկանող
թարաքամ կոչուած մի ցեղ՝ բաղադրած
25 զուգերից: Այդ զուգերի բնակիչների
մեծամասնութիւնը կազմում են զանա-
զան բեզերի ճորտերը, ունեւորները:
Նրանք տնտեսական կողմից անպա-
հով են, չնայելով, որ գլխատնտեսու-
թեան ամենաարդիւնատու ճիւղեր ընտրած
են իրենց համար պարսպուկը՝ երկրա-
գործութիւնը, պարտիզպանութիւն և կեն-
դանապահութիւնը: Անուպահով են նրա-
նով, որ նախ նրանք հոսին իրենց հա-
մար սեպական հող, երկրորդ՝ նրանց
գործելու ամենահարկաւոր և թանկագին
ժամանակը կորցում է բէգբէ՝ հրամայած
պատուէրների կատարելով և այդ կա-
րելու ժամանակը կորստի հետեւանց
լինում է այն, որ իրենց դաշտային գոր-
ծերը մնում են անմշակ:

Եւրաքանչիւր ճորտ երկրագործ բա-
ցի հազար ու մի բեզական հրամաններ
կատարելուց, պարտաւոր է եւ ամեն լո-
տակ բանտոր կենդանու համար տալը
սաւու (12 պուղ) ցորեն տալ բեզին, բայց
այն, որ բեզական հողից ամեն մի բեր-
քի ստացած արդիւնքից 1/4 մասը վճա-
րում են բեզերին: Բայց բեզերի հողը բա-

ւականութիւնն է տալով՝ ճորտերին, որանց
մեծամասնութիւնը մի այլ կալուածա-
տիրոջ հողում վար ու ցանքս է անում,
վճարելով 1/4 բաժինը հողատիրոջ, այդ
վերջի արդիւնքից ոչինչ չեն տալիս: Ի-
րենց վրայ իշխանութիւն ունեցող բե-
զին:

Աւելորդ եմ համարում լեզգիներին հիւ-
րասիրութեան մասին խօսել: Պատճառ-
այդ արդէն յայտնի է ընթերցողներին:
Այդ առիթով այսքան միայն կասեմ,
որ նրանց մէջ հիւրասիրութիւնն այն
աստիճանի է զարգացած, որ եթէ եր-
կրորդ անգամ միևնոյն գիւղը գնաս և
չցած դաս քո նախկին ծանօթի տանը,
այլ մի ուրիշի, և եթէ նա այդ իմացաւ,
կ'գայ և երեք ռուբլի զուղի (տուգանք)
կ'պահանջէ և եթէ այդ հարաւ՝ մեծ ա-
մօթ է համարելու, աւելով, որ համա-
ղիւղացոյ մօտ ինձ ցածրացրել ես, իբրև
թէ ես խնայած լինեմ հիւրիցս մէկ
կապը հաց:

Նրանց տներն արտաքին և ներքին
կողմից անհամեմատ զեկեղեկ և մաքուր
են: Բնակարանը Ղարաբաղի հայ գիւղերի
տներին, այս վերջիններում ծխից աչք է,
որ տրտելով արտաստախառն բաց ու-
հույ ևս անուամբ Լեզգիներն իրենց տը-
ները չլինում են արեգակի տակ չորա-
ցած յարգախառն ցեխից պատրաս-
տած աղիւններից: Ամենայնովն աղքատ
ունի տուն, բազկացած երկու անեա-
կից՝ ննջարան և հիւրանոց: Եւրաքան-
չիւր չարաթ կապային հողի հետ խառ-
նելով մի տեսակ կապտադոյն ներկ,
ստաւում են բոլոր սենեակները ամենա-
մաքուր կերպով, այդ միևնոյն գործ-
ողութիւնը կատարում են և տների ֆո-
սաղների վրայ:

Փորները շատ մեծ յարգանքով և հե-
ղութեամբ են վերաբերում զէպի մե-
ծերը: Մանուսնը ծնողների պատուը
որդիւնանց մէջ ամենաբարձրն է, բայց
եթէ զանազան հանգամանքներից առա-
ջացած է դրանց մէջ մի որ և է հակա-
ռակութիւն-խռովութիւն, այդու ամե-
նային դրանք երբեք ծնողներին ան-
պատուել, ստորացնել և հայտնի չլիտնու
Արքան էլ ծնողներից նախատինք ստա-
ցած լինեն, սակայն դրանք մնում են
հաստատ իրենց որդիական պարտաւո-
րութեան մէջ: Միշտ պատկառանքի
ծածկոցի տակ պահուած է պարկեշտու-
թիւնը:

Ամեն գիւղում կա մէկիւթ-մէշից, որը
կառուցուած է բարկապառ անձերի հաշու-
ով կամ հասարակութեան ծախսով: Մա-
նուսնը ամենից աւելի և ուշագրութեան
արժանի է դրանցում գոյութիւն ունե-
ցող զարեւաթէ՛ն աղքատաց (որդորու-
թիւն, առաք): Մասնաւոր փէշլաբարի
հաւատադրող, ասում են նրանք, ուրա-
խութեամբ պիտի կատարէ այդ «լաւա-
թէ» պայմանները, որոնք են հետեւեալնե-
րը. ով ունի 40 ռուբլի փող, նա պար-
տաւոր է տալ մէկ ռուբլի, իսկ 40 ռուբ-
լուց աւել փող ունեցողը պարտաւոր է
իւրաքանչիւր ռուբլուց տալ 2 1/2 կոպէկ:
40 կենդանի ունեցողը պարտաւոր է
մէկը մորթել և հաւասար լաւածիկը զա-
քեալելով կարօտ տղաներին: *) 30-
րեն, գալիս, ամենից, կորեկի, մրդեղէն-
պողեղէն և այլն, դրանց 1/10 մասը
պարտաւոր են տալ զարեւաթէ՛ն:

Ո՞վ կարող է մեղքել կամ հրամա-
րուել այդ սուր բարոյական պարտքի
կատարումից, ոչ որ: Դա այն աստիճա-
նի ընդհանրացած և դարգացած է, որ
դարձել է որպէս արմատական օրէնք,
օրէնք՝ որը շատ երկար տարիներ զոյո-
թեան արմատները խոր ձգելով, աւելի
ամրացած է:

Դոյացած զարեւաթէ՛ն ժողովում են
մեկիւթը, որ և լինում են զապին, մօլ-
լան, զիւղի ստարչինան, սուղեքը, քնե-
խուղաները: Ամենից, ինչ և որքան ստա-

*) Լեւոնաբնակներին մէջ սովորութիւն
է միւր աղով արած արեգակի տակ չո-
րացնել. դա ամիսներով մնում է առանց
փչանալու:

յուած է, դրան նշանակում են բոլորի
ներկայութեամբ լիզի վրայ: Յետոյ
ժողով են կազմում վերոյիշեալ մարդ-
կանցից, ժողովի խօսակցութեան ա-
ռաքեալն լինում են նոյն գիւղի որ-
բերը, ծերերը, անդամալոյծները, միով
բանիլ Քիլիբախան ոյժից և աշխատու-
թեան կարողութիւնից ընկած անձերը:

Քննիչութեանը տնօրէնութեամբ ու-
րոյում են իւրաքանչիւր աղքատի բա-
ժինը: Եւ զարեւաթէ՛ն այդպիսի պար-
բերական ստացուածներով ամբողջ տա-
րի ապահովացնում են աղքատներին
ապրուստի կողմից:

Իսկ զարեւաթէ՛ն յաւելուածը գործ է
զբուծում մեծ տոկոսով: Եւ այդ տոկոսը
ամեն մարդ ուրախութեամբ է տալիս,
պատճառ՝ գիտեն, որ ընթերցողականնը-
պատակի համար է:

Հենց դա է՝ իսկապէս պատճառը, որ
Դադատանն ունի շատ անշան մօրաք-
կաններ, իսկ եղած մուրացկանների
պատճառն առաջացած է լինում զա-
քեալի՝ պակասութիւնից, իսկ զա-
քեալի՝ պակասութիւնը կախուած է
գիւղերից այն աղքատ ժողովից, որոնք
ապրելով Դադատանի բարձր և քաղա-
րատ լեռների վրայ, համարեա թէ զըր-
կուած են հողի սակաւութեան պատճառ-
ով երկրագործութիւնից և կենդանա-
պահութիւնից:

Տեսնելով թարաքամ լեզգիների մէջ
մի այդպիսի հանրագոտ և օրինակի
զեկեղեկ սովորութիւն, ինչպէս չցան-
կալ, որ մեր հայերն ևս ընդունէին ի-
րենց մէջ այդ մարդասիրական բարի
գործը:

Աս. Նալբանդեանց.

Թատաւ-Եւրթ

**ՄԱՐՄԵՆԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆԱ-
ԿՈՒՅԻՆԸ**

Mens sana in corpore sano.
Առողջ մտքը առողջ մարմնի մէջ:

Frisch, fromm, froh, frei.
Թաք, պարկեշտ, ուրախ, ազատ:

Վերոյիշեալ խօսքերը, որ այնքան տա-
րածուած են և ցոյց են տալիս մարմնի
և մտքի մէջ եղած կապակցութիւնը և
յարաբերութիւնը, արդեօք մեր մէջ ևս
ունին իրենց արժանի տեղը, արդեօք
մեր ուսումնիչներն և ուշագրութիւն են
դարձնում այն հանգամանքի վրայ, որ
եթէ մարմինը առողջ է, միտքն ևս ա-
ռողջ կը լինի, որ հիւսանք մարմնի միտ-
քը չէ կարող երբեք կատարել այնքան
գործ, որքան կարող է միտքը պահան-
ջել, որ հիւսանք մարմնի գործողութիւնը
չէ կարող համապատասխանի մտքի պա-
հանջման:

Դժբաղդաւար պիտի ասել—ու:

Մեր մարմինը, որ մեզ չըջապատող
ընութեան մի մասն է կազմում, ներկա-
յացնում է մեր առաջ որպէս մի գոր-
ծարան, որ մի կողմից աղքատ է ար-
տաքին աշխարհի վրայ և միւս կողմից
արտաքին աշխարհը դրա միջնորդու-
թեամբ ներգործում է մեզ վրայ, կամ
ընդունում է արտաքին աշխարհի ապա-
ւորութիւնները: Եւ որպէս զի մեր մար-
մինն աւելի պիտանի լինի արտաքին
աշխարհի վրայ ներգործելու և արտա-
քին ապաւորութիւններն կանոնաւորա-
պէս ընդունելու, պէտք է որ առողջ
լինի: Իսկ մարմինը պիտանի է դառ-
նում և կաղաւորում մարմնամարդու-
թեամբ, որ մեր ուսումնարաններում
բոլորովին բարձի թողի է արած:

Մարմնամարդութեան հետեւանքի և
նշանակութեան մասին աւելի որոշ և
չօշմփելի դադափար կազմելու համար
աւելորդ չեմ համարում առաջ բերել
զօկոտ ձիւլբէի խօսքերը, որ իւր զե-
կուցման մէջ ուղղել է Թրանսիայի լու-
սաւորութեան միջնատրին:

Նա ասում է.

«Ընթերցողութիւնը պահանջում է ասել
որ մարմնամարդութիւնը, իբրև չարժե-
ղութեան մասին հասկացողութիւն տու-
ող գիտութիւն, պայմանաւորում է
մարմնի կանոնաւոր զարգացողութեան,
կազմուածքի բոլոր ոյժերի անկողու-
թեան և հաւասարակշռութեան մէջ»:

«Կանոնաւոր կրթութեան համար հիմ-
նական մանկավարժական մարմնամար-
դութիւնն անհրաժեշտ է: Նա սերտ կապ
ունի ինտելեկտուալ (մտաւոր, հոգեկան)
կրթութեան հետ, որի համար նա ամե-
նագոյնապար և անհրաժեշտ լրացուցիչ
մասն է կազմում: Այս այնքան ուղիղ է,
որ ամենուրեք, ուր ժողովրդական լու-
սաւորութիւնը բաւականաչափ տարա-
ծուած է, մարմնամարդութիւնը զուգրու-
թեամբ արաւ է գնացած նրա հետ:
Այսպիսով եթէ վերջինից Եւրոպայի
քաղաքները, որ նկատուած լինի զանազան
գոյնեւոր և համապատասխանի ժողո-
վրդական լուսաւորութեան զարգացո-
ղութեան, ապա կտեսնենք լուսաւո-
րութեան և մարմնամարդութեան մէջ
միտեւորի առաջադիմած Պրուսիան,
Սախսիան, Բաւարիան, Բադենի մեծ
ղեւորութիւնը, Վիրտեմբերգը, Զոլլեր-
լանդ, Հոլանդիան, Դանիան և Շուե-
դիան, այս տեղերում մարմնամարդու-
թիւնը մեծ յարգ ունի. նա ուսումնա-
րանական հաստատութիւնների մեծա-
մասնութեան ծրագրի մէջն է մտնում,
այդ տեղերում նա իւր դաստիարակա-
կան և հիմնական ուղղութեամբ նոյն
աստիճանին է հասցած, ինչ աստիճա-
նի մէջ որ դուռում է ինտելեկտուալ
կրթութիւնը: Երկրորդ տեղն են ըըն-
ում Թրանսիան, Անգլիան, Բելգիան,
երրորդ՝ Տոնդն են բուսում Աւստրիան,
Իտալիան և Յունաստանը և վերջապէս
Ռուսիան և Պապի երկիրը: Ամենուրեք
միևնոյն զուգրութեամբ լինելը, 25-րդ սա-
ռաւորութեան արժանի մի կէտ է»:

Դոկտոր Հիլլերէի վերոյիշեալ խօսքե-
րը պարզ ցոյց են տալիս, թէ եւրոպա-
կան տէրութիւնների մէջ ինչ յարգելի
տեղ է բուսում մարմնամարդութիւնը և
նրանք սերտ կապ ունի լուսաւորութեան
հետ, և միևնոյն ժամանակ տեսնում ենք,
որ այն տէրութիւնն աւելի լուսաւո-
րուած, զարգացած և առաջ է գնացած,
որ մարմնամարդութեան վրայ աւելի ու-
շագրութիւն է դարձրել և նրան իւր
արժանի տեղն է տուել:

Իսկ մեր մէջ նշանակ, որ մարմնամար-
դութեամբ ծնողները չեն կրթում իրենց
զաւակներին, որոնցից առ այժմ պա-
հանջել էլ չեն կարող, այլ և մեր ու-
սումնարանական հաստատութիւնները,
մեր ուսուցիչներն այնպէս են նպաստ
այդ կրթութեան վրայ, որ կարծես թէ
մի այդ տեսակ կրթութիւն բոլորո-
վին գոյութիւն չունին:

Մեր ուսումնարանները չինքն լինե-
րը, բացառութիւնը մի կողմ թողած,
ընդհանրապէս անյարմար են ուսում-
նարանական շինութիւն լինելու: Ամեն
տեղից լաւում է, թէ այս ինչ ուսումնա-
րանը մոլթն է, միւսը՝ խառն, երրորդը՝
ցածր, խարտուր, կամ անձրեկ ժամա-
նակ կաթում է, ցուրտ է և այլն և այլն:
Արա վրայ ևս աւելացնէք՝ այն հանգա-
մանքը, որ ուսումնարանական կարաւի-
քը համարեա թէ բոլորն էլ հին ձևն են
չլինում և անհամապատասխան առող-
ջապահական պայմաններին:

Այս դաստաւները դրուած է երկայն
սե նստարանը, որի վրայ 4—5 աշա-
կերտ են նստած, մէկի համար տես-
նում ենք սեղանը բարձր, միւսի համար
ցածր, մէկը ստիպուած է կանգնած
գրել, իսկ միւսի համար թէ կանգնած
և թէ նստած գրելն էլ անյարմար է:
Կամ թէ չէ՝ մէկը ստիպուած է գրելիս
թիւն բաւականաչափ բարձրացնել, իսկ
միւսի արմունկն անգամ զթաւորութեամբ
է հասնում սեղանին: Իսկ շատ անգամ
երբ ուղում էր մի ընդհանուր հայտացք
ձգել աշակերտների վրայ, ա

ԹԻՖԼԻՍԻ պահեստում:

Յունուարի 26-ին, Թիֆլիսում, ին-
տենդանտային վարչության մէջ աճուրդ
է նշանակուած արքունի նւթերից հի-
ւանդանոցային փափուկ իրեր ձեռլու և

გონიერად 31-ის მთავარი კონსტანტინე-
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 27-ის მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე
ვილისკონსტანტინე მთავარი კონსტანტინე

ფინანსთა 15-ის მთავარი კონსტანტინე

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO

სამოე ლუჩშე
ГЛИЦЕРИНОВОЕ МЫЛО
A.CIYH.KO